
نمونه‌هایی از

پروژه‌های اجتماعی قابل انجام
توسط شوراهای شهر و روستا

w w w . y a l d a n e t w o r k . o r g

نمونه‌هایی از پروژه‌های اجتماعی قابل انجام توسط شوراهای شهر و روستا

www.yaldanetwork.org

مقدمه:

بر اساس قانون، علت اصلی تشکیل شوراهای شهر و روستا، کمک به پیشرفت برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی از طریق همکاری با مردم است. این همیاری با توجه به مقتضات محلی اداره امور هر روستا، شهر یا بخش معین می‌شود.

ترکیب مردانه شوراهای مانع از توجه به تمامی نیازهای اقشار مختلف مردم شده‌است. حضور بیشتر زنان در شوراهای می‌تواند وضعیت بهتری را در بهبود وضعیت شهرها و روستاها فراهم نماید. زنان به دلیل ویژگی‌های زنانه خود توجه بیشتری به کاستی‌ها و تلاش برای حل مشکلات دارند. همچنین حضور زنان در شوراهای باعث می‌شود سرمایه اجتماعی زنان در توسعه شهری و روستایی مورد استفاده قرار گیرد. زنان برای حضور در شوراهای نیاز به تدوین برنامه و شعارهای انتخاباتی با توجه به نیازها و مشکلات حوزه انتخابیه خود دارند. در زیر نمونه‌هایی از کارهایی که شوراهای می‌توانند در دستور کار قرار دهند آورده شده‌است تا بتوانند در ایده‌پردازی تدوین برنامه به زنان یاری رسانند. این نمونه‌ها شامل موارد زیر است:

۱. آموزش کارآفرینی، مهارت‌های شغلی و وظایف و حقوق شهروندی

۲. گردشگری

۳. اشتغال خانگی

۴. کشت گلخانه‌ای

آموزش کارآفرینی، مهارت‌های شغلی و وظایف و حقوق شهروندی¹

آموزش کارآفرینی و مهارت‌های شغلی یکی از ضرورت‌های بسیار مهمی است که شوراهای می‌توانند با همکاری سازمان‌های ذی‌ربط آن را توسعه دهند. این آموزش‌ها عمدتاً باید در خدمت اشتغال‌زایی به خصوص برای زنان باشد. هند از جمله کشورهایی است که با همکاری کمیسیون‌های بین‌المللی اقداماتی در این زمینه انجام داده و می‌تواند مدل قرار بگیرد.

در ایران سازمان‌های مسئول دوره‌های آموزشی برگزار می‌کنند، ولی با آن که ۶۰ درصد کار کشاورزی در روستاهای ایران به عهده زنان است، تنها ۱۰ درصد آنها از این دوره‌ها بهره می‌برند. بنا بر آمار یونسف تولید ۵۰ درصد مواد غذایی جهان به عهده زنان است و حال آن که آموزش آنها در مقایسه با مردان به مراتب کمتر است. کاری که شوراهای می‌توانند در این زمینه انجام دهند، علاوه بر جلب همکاری نهادهای ذی‌ربط، ترغیب افراد و به خصوص زنان به مشارکت در این دوره‌های آموزشی است. پس از آموزش، شوراهای می‌توانند اقدامات لازم برای بهره‌برداری اقتصادی از این آموزش‌ها را هم در دستور قرار دهند.

آموزش کارآفرینی

راه‌اندازی و اداره یک واحد اقتصادی فعال در شهرهای کوچک و روستاها، نیازمند آشنایی با طیف وسیعی از دانش‌ها و مهارت‌هاست و جوانان این مناطق اغلب از سطح مهارت کمتری در این زمینه برخوردارند. برگزاری دوره‌های آموزش کارآفرینی و ارائه مشاوره در این زمینه، از سیاست‌های عمده توسعه کارآفرینی در این مناطق باید باشد.

¹ vocational training

هدف از آموزش کارآفرینان، تربیت کارآفرینانی جدید و هدایت آنها به سمت مهارت‌های لازم است. تجربه هند برای آموزش و توسعه کارآفرینی می‌تواند مدلی برای ایران باشد.

مؤسسه ملی توسعه کارآفرینی و کسب و کارهای کوچک² در هند دوره‌های آموزشی در سطح بین‌المللی برگزار می‌کند. استفاده‌کنندگان از این دوره‌ها کارآفرینان هستند. این مؤسسه همچنین برنامه آموزشی به نام زنان و توسعه بنگاه‌های اقتصادی³ دارد که شامل کارگاه‌های آموزشی و بازدیدهای میدانی است. این دوره‌ها همراه با تمرین‌های عملی به صورت فردی و گروهی و شامل مطالعات موردی، بحث، شرکت در سمینار، تورهای مطالعاتی و بازدیدهای میدانی است.

کارآفرینی و ایجاد کسب و کار در هند، به ویژه کارآفرینی زنان به عنوان محرک توسعه اقتصادی، در رأس اولویت‌های بخش دولتی و حتی بخش خصوصی قرار گرفته است به طوری که از آن به عنوان یک حرکت ملی یاد می‌شود.⁴

یکی از سازمان‌های کلیدی فعال در زمینه ارائه خدمات به کسب و کارهای کوچک، مؤسسه ارائه دهنده خدمات به صنایع کوچک⁵ است. این مؤسسه خدمات گوناگونی را قبل و بعد از تولید کالا به کارآفرینان ارائه می‌دهد. این مؤسسه که تحت نظر وزارت صنایع کوچک هند قرار دارد، فعالیت‌هایی را در زمینه توسعه صنایع کوچک، نظیر آموزش، مشاوره، ترویج، آزمایش محصول، به روز رسانی، اطلاع‌رسانی از طریق ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی و به‌ویژه صادرات و بازاریابی در دست انجام دارد. برنامه‌های آموزشی این مؤسسه در کلیه زمینه‌های مرتبط با تولید و ارائه خدمات است که در سه بخش عمومی، مدیریتی و فنی ارائه می‌گردد.

² National Institute for Entrepreneurship and Small Business Development. (NIESBUD)

³ women entrepreneurship development in India

⁴ <http://www.ensani.ir/storage/Files/20120413150809-3066-7.pdf>

⁵ Small Industry Service Institute

یکی از برنامه‌های آموزشی عمده در این مؤسسه برنامه آموزش کارآفرینی است⁶ که در این بخش طرح جداگانه‌ای نیز

جهت زنان کارآفرین وجود دارد. این طرح در سه بخش زیر ارائه میگردد:

بخش یک: ایجاد انگیزه و ترویج کارآفرینی در بین زنان

- آموزش در زمینه ایجاد و توسعه کسب و کار (قبل از فرآیند ایجاد)
- آموزش در جهت توسعه مهارت‌ها شامل مهارت‌های فنی، تکنولوژیکی و مدیریتی (بعد از فرآیند ایجاد)

بخش دو: در زمینه توسعه صادرات، این مؤسسه خدمات منحصر به فردی را ارائه می‌دهد.

این خدمات عبارتند از:

- جمع‌آوری و ارائه اطلاعات بازار صادرات
- ارائه اطلاعات در مورد فرآیند و قوانین و مقررات صادرات
- آموزش مدیریت صادرات
- آموزش بسته‌بندی صادراتی
- برگزاری سمینار و کارگاه مرتبط با رویه‌های صادرات
- گردآوری گزارشات و کلیه منابع مرتبط با صادرات کالا
- برگزاری سمینار در مورد تجارت جهانی
- برگزاری سمینار در مورد مالکیت معنوی (کپی رایت)
- هماهنگی جهت شرکت محصولات برتر در نمایشگاه‌های بین‌المللی⁷

⁶ <http://www.ensani.ir/storage/Files/20120413150809-3066-7.pdf>

⁷ سایت نظام جامع اطلاع‌رسانی اشتغال وابسته به سازمان تجاری سازی فناوری و اشتغال دانش‌آموختگان

بخش سه: در زمینه آموزش مهارت‌های شغلی

برگزاری دوره‌های آموزشی از جمله راه‌های عملی افزایش سطح دانش و مهارت‌های افراد به شمار می‌رود. دوره‌های آموزشی که محتوای آنها متناسب با نیازهای واقعی شرکت‌کنندگان باشد، موجب افزایش تولیدات و در نهایت، بهبود کیفیت زندگی آنها می‌شود. آموزش در زمینه‌های زیر برای افزایش تولید و ایجاد اشتغال ضروری است:

- آموزش کشاورزی (به ویژه کشاورزی مدرن) شامل آموزش‌های زیر است:

- کشت گلخانه‌ای
- مدیریت آب (بویژه درکشت سنتی)
- داشت و برداشت
- شیوه کاشت
- سم پاشی
- تولید محصولات ارگانیک

- دامداری شامل موارد زیر است:

- نگهداری دام
- تولید لبنیات
- ازدیاد دام
- تغذیه
- آشنایی با بیماری‌های دامی
- واکسیناسیون

- آموزش مرغداری شامل موارد زیر است:

- آشنایی با جوجه‌کشی
- آشنایی با بیماری‌های طیور

○ واکسیناسیون

○ تغذیه

- آموزش در زمینه پرورش ماهی، کرم ابریشم، زنبور عسل و انواع پرندهای گوشتی
- آموزش صنایع دستی (قالی‌بافی، گلیم‌بافی، حصیربافی، سبدبافی، گلدوزی، شال‌بافی، خیاطی و غیره)
- آموزش صنایع تبدیلی (مرباسازی، کمپوت‌سازی، ترشی‌سازی و غیره)
- آموزش آرایشگری
- آموزش کسب و کارهای با گرایش فن‌آوری اطلاعات از قبیل: کار با کامپیوتر، تایپ، حسابداری، تجارت الکترونیک، طراحی داخلی ساختمان و دکوراسیون، تبلیغ کالا و خدمات به صورت مجازی و فروش آن، طراحی و تهیه مجلات و روزنامه‌های دیجیتال و ده‌ها مورد دیگر

آموزش وظایف و حقوق شهروندی

یکی از وظایف مهم شوراهای به خصوص در شهرهای کوچک و روستاها، آشنا کردن مردم با منطقه خود، با وظایف و حقوق شهروندی است. شورای شهر کاشان برای اولین بار جشنواره آموزش شهروندی را برگزار کرد⁸ و این تجربه موفق در چند شهر دیگر نیز تکرار شد.

آموزش اخلاق شهروندی منجر به تحکیم و تقویت نظام ارزشی و مهارت‌های شهروندی در جهت استحکام ارزش‌ها و هنجارهای جامعه و مشارکت پایدار شهروندان می‌شود. این مؤلفه ضامن بقا و تداوم حیات اجتماعی و میزان توسعه همه جانبه جوامع رو به پیشرفت است. چنین تربیتی از همان آغاز طفولیت نوعی اعتماد به نفس و رفتارهای مسئولانه را از نظر اجتماعی و

⁸ <http://www.knp.ir/?sysid=1&newsid=17222>

اخلاقی به وجود می‌آورد؛ نقش دیگر این مؤلفه ارائه اطلاعات و آگاهی در مورد مسائل عمومی جامعه در ابعاد محلی، ملی و جهانی است. در واقع آموزش اخلاق شهروندی در یک جامعه باعث می‌شود که تمام اعضای جامعه از حس شهروندی مثبتی به صورت ملی برخوردار باشند و ضمن برخورداری از احترام ملی، از پیامدهای مثبت و مشخص اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بهره‌مند گردند. یادگیری پارامترهای آموزش رفتار شهروندی به افزایش کیفیت زندگی جمعی و تقویت سرمایه اجتماعی در زندگی کمک شایانی می‌کند. آموزش رفتارهای شهروندی در افزایش کیفیت عملکرد سازمان‌های مدنی بسیار اثرگذار است، این آموزه‌ها به تقویت اخلاق اجتماعی و بسط همبستگی اجتماعی یک جامعه در سطح محلی، ملی و جهانی کمک خواهد کرد.

آموزش شهروندی بخشی از وظایف مدیریت شهری است.⁹ در واقع دولت و نهادهای قانون‌گذار، سازمان‌های ملی و محلی، تشکلهای مدنی و ... از طریق آموزش حقوق شهروندی و مهارت‌های زندگی جمعی و شناخت اصول مدیریت شهری، نقش بارزی در تربیت شهروندان خواهند داشت.¹⁰

در این جشنواره‌های آموزشی، باید علاوه بر آشنایی شهروندان به وظایف شهروندی، به آشنا نمودن آنان به حقوق شهروندی خود نیز پرداخته شود. حقوق شهروندی ماهیتی دموکراتیک دارد و به تمام حقوق و آزادی‌های مدنی-سیاسی اطلاق می‌شود، که در میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی درج بوده و توسط قانون اساسی و سایر قوانین ملی بازتاب داده شده‌باشند. حق رأی، حق محاکمه عادلانه، حق دسترسی به محاکم، حق حمایت حقوقی و سیاسی دولت از شهروند، برابری در مقابل قانون، آزادی بیان، حق دسترسی به اطلاعات، حق نامزد شدن برای پُست‌های مهم دولتی، حق تشکیل اجتماعات، حق برخورداری از تأمین اجتماعی یا حق برخورداری از رفاه و ... شامل حقوق شهروندی می‌گردند.¹¹ در بسیاری از جشنواره‌های شهروندی در ایران، پرداختن به حقوق شهروندی مغفول مانده است.

9

http://www.ghbook.ir/index.php?name=%D9%85%D8%AF%DB%8C%D8%B1%DB%8C%D8%AA+%D8%B4%D9%87%D8%B1%DB%8C&option=com_mtree&task=readonline&link_id=5819&page=374&chckhashk=ACBBDD008E&Itemid=&lang=fa

¹⁰ سایت شهرمهر

¹¹ سایت شبکه جامعه مدنی و حقوق بشر

برنامه اجرایی:

آموزش کارآفرینی و مهارت‌های شغلی در ایران به عهده سازمان‌های مختلف و عمدتاً دولتی است که امکانات لازم برای اجرایی کردن این آموزش‌ها را در اختیار دارند. شوراها گرچه وظیفه مستقیمی در زمینه آموزش‌های یاد شده ندارند، ولی از آن جا که پل ارتباطی بین مردم و دولت هستند، می‌توانند نقش مهمی در فراهم سازی امکانات آموزشی برای منطقه خود ایفا کنند.

شوراها سیستم منسجمی هستند که می‌توانند امکانات دولتی را به سمت منطقه خود سوق دهند.

پیشنهاد می‌شود که شوراها برای آموزش کارآفرینی و مهارت‌های شغلی در منطقه خود راهکارهای زیر را در پیش بگیرند:

- نیازسنجی منطقه خود برای آموزش‌های مورد نیاز
- تخصیص مکانی برای آموزش کارآفرینی و مهارت‌های شغلی
- انعقاد تفاهم‌نامه و تعامل با مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای، برای برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه حرفه و فن
- انعقاد تفاهم‌نامه و تعامل با وزارت جهاد کشاورزی برای برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه کشاورزی و به خصوص کشاورزی نوین
- انعقاد تفاهم‌نامه و تعامل با بهزیستی برای آموزش در زمینه بهداشت
- انعقاد تفاهم‌نامه و تعامل با سازمان میراث فرهنگی برای برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه صنایع دستی و گردشگری
- برگزاری دوره‌های کاربردی و تخصصی (معمولاً چهار جلسه و هر جلسه چهار ساعت) با یاری گرفتن از اداره کل امور روستایی و شوراهای استانداری منطقه خود و با همکاری مؤسسات آموزشی خصوصی برای آموزش بازاریابی، فروش و بازاریابی تلفنی
- برگزاری همایش‌های متعدد کارآفرینی با یاری گرفتن از اداره کل امور روستایی و شوراهای استانداری منطقه خود و با همکاری متخصصان برای آموزش اصول کارآفرینی و آشنایی با مسائل مالیاتی، بیمه و غیره
- برگزاری دوره‌های آموزشی فن‌آوری اطلاعات با همکاری سازمان‌های ذی‌ربط و متخصصین بخش خصوصی (این دوره‌ها می‌تواند با استفاده از فضای مجازی باشد)

- برگزاری دوره‌های آموزشی برای کار با کامپیوتر، حسابداری، فروش الکترونیکی و سایر کسب و کارها با گرایش فن‌آوری اطلاعات (برگزاری دوره‌ها می‌تواند با استفاده از فضای مجازی باشد)
- برگزاری جشنواره برای آشنایی شهروندان به وظایف شهروندی (این گونه جشنواره‌ها را ابتدا شورای شهر کاشان برگزار کرد و سپس برخی از شهرها از جمله تهران نیز برگزار کردند)
- برگزاری جشنواره و جلسات سخنرانی برای آشنا نمودن شهروندان با حقوق شهروندی خود (تا آن‌جا که بررسی‌ها نشان می‌دهد تاکنون جشنواره‌ای توسط شوراهای برای آشنایی با حقوق شهروندی برگزار نشده است).

گردشگری¹²

صنعت گردشگری در دوران معاصر به یکی از مهم‌ترین صنایع و منبعی برای افزایش درآمد ملی تبدیل شده است. جدیدترین نوع گردشگری، گردشگری روستایی است.

در دهه پایانی قرن بیستم بسیاری از برنامه‌ریزان کشورهای اروپایی به این نتیجه رسیدند¹³ که ترویج گردشگری روستایی سبب اشتغال‌زایی (به طور خاص برای زنان) و افزایش درآمد روستاییان و توسعه پایدار روستاها می‌شود.

در ایران اکنون پدیده بوم‌گردی رواج یافته و بسیاری از ایرانیان به اقصی نقاط مملکت و از جمله روستاهایی که جاذبه‌های توریستی دارند سفر می‌کنند. درحال حاضر گردشگری روستایی ۱۲ درصد کل گردشگری‌های داخلی است.¹⁴ تعداد زیادی از روستاهای ایران به لحاظ موقعیت مکانی و جاذبه‌های توریستی مانند آثار باستانی، مناظر طبیعی، تنوع اقلیمی و آداب و سنن اجتماعی، حوزه‌های مناسبی برای فعالیتهای گردشگری هستند. شوراهای و به خصوص شوراهای مناطقی که از امتیازات یاد شده برخوردارند، می‌توانند نقش بسیار مهمی در ترویج گردشگری و به تبع آن ایجاد شغل برای ساکنین حوزه‌های خود داشته باشند.

¹² Tourism

¹³ http://www.sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf/53413812507.pdf

¹⁴ <http://www3.irna.ir/fa/News/82133629/>

گردشگری روستایی را می‌توان جزئی از مجموعه گردشگری و جهانگردی به شمار آورد که در بسیاری از کشورهایی که از جمعیت روستایی بالایی برخوردارند، دارای اهمیت است. گردشگری روستایی دارای اشکال متعدد و متنوعی است که این تنوع، ارائه تعریفی جامع و کامل از آن را تا حدی دشوار کرده است. بر همین اساس، برخی از تعاریف موجود در این زمینه ارائه می‌گردد: وزارت کار آمریکا در زمینه گردشگری روستایی تعریف زیر را ارائه کرده است: «بازدید از مکانی غیر از محل کار و زندگی خود که خارج از محدوده شهر باشد، هدف چنین بازدیدی ممکن است سیاحت، تحقیق، درمان و یا مسایل مذهبی باشد.»¹⁵

در سال ۱۹۸۶، کمیسیون جوامع اروپایی، گردشگری مزرعه یا گردشگری روستایی را تعریف نمود¹⁶ و آن را مجموعه فعالیت‌هایی دانست که از طریق فعالیت‌های گردشگری مانند تأمین اقامتگاه، غذا و یادگیری و آموزش درباره روستا و مزرعه، درآمدهایی را برای ساکنان روستا ایجاد می‌کند. به طور کلی می‌توان گفت، گردشگری روستایی، فعالیتی تفریحی و سیاحتی است که گردشگران از خدمات روستاییان مانند محل اقامت و غذا بهره‌مند می‌شوند و بهای آن را پرداخت می‌کنند.

انواع گردشگری روستایی

الف: گردشگری برای دیدن مناظر طبیعی

ب: گردشگری فرهنگی: گردشگری فرهنگی به فرهنگ، تاریخ، میراث فرهنگی و باستانی مردم مناطق روستایی توجه دارد.

ج: گردشگری بومی: گردشگری بومی به زندگی و هنجارهای اجتماعی مردم در کنار تعامل با جاذبه‌های طبیعی اشاره دارد.

د: گردشگری روستا: گردشگران در بین خانواده‌های روستایی زندگی نموده و در فعالیت‌های اقتصادی آن‌ها مشارکت

می‌کنند.

¹⁵

http://wikiroosta.ir/%DA%AF%D8%B1%D8%AF%D8%B4%DA%AF%D8%B1%DB%8C_%D8%B1%D9%88%D8%B3%D8%AA%D8%A7%DB%8C%DB%8C

¹⁶ http://karyabi.mcls.gov.ir/icm_content/media/image/2015/09/72413_orig.pdf

ه: گردشگری کشاورزی: در این نوع گردشگری، گردشگران بدون این که اثری منفی بر اکوسیستم کشاورزی منطقه بگذارند با فعالیت‌های سنتی کشاورزی تعامل کرده یا در آن مشارکت می‌کنند.

جاذبه‌های گردشگری روستایی

مهم‌ترین جاذبه‌های روستا یا دلایلی که گردشگران جذب روستاها می‌شوند را می‌توان به این شرح بیان نمود:

- شرایط طبیعی روستاها
- شیوه زندگی، آداب و رسوم و فرهنگ روستا
- خانه‌ها و اماکن روستایی مانند کلبه‌ها، خانه‌های سنگی و کاه‌گلی و غیره
- صنایع دستی و محلی
- جاذبه‌های بکر پیرامون روستا
- جاذبه‌های اقتصادی
- جاذبه‌های فرهنگی و اجتماعی روستا
- حیوانات بومی و محلی روستا
- گیاهان خاص و کمیاب
- آثار تاریخی و باستانی روستا
- غذاهای محلی و سنتی روستا

از دیگر انگیزه‌های گردشگران می‌توان به سیاحت، ورزش، فعالیت‌های اکتشافی، فرهنگی و فعالیت‌های مربوط به سلامتی را نیز نام برد.

انواع اشتغال در بخش گردشگری:

سه نوع اشتغال (نیروی انسانی، نیروی کار و مدیریت) در صنعت گردشگری وجود دارد:

- **اشتغال اولیه:** این نوع اشتغال عمدتاً برای فراهم آوردن زمینه‌ها و اقدامات قبل از انجام سفر یا در حین مسافرت (مانند فعالیت مؤسسات گردشگری و اطلاع‌رسانی) به منظور اطلاع بیشتر از ظرفیت‌ها وجود دارد.
- **اشتغال در تأمین نیازها:** این اشتغال که بخش عمده اشتغال در فعالیت‌های گردشگری را شامل می‌شود، مربوط به فعالیت‌هایی است که به طور مستقیم نیازهای روزمره گردشگر را تا زمانی که در مقصد است برطرف ساخته و دامنه وسیعی از فعالیت‌ها در حمل و نقل، هتل داری، آماده سازی منازل روستاییان و یا اتاق‌هایی از این منازل، رستوران‌ها و یا تهیه غذاهای خانگی، فعالیت‌ها در ارائه خدمات تفریحی و ورزشی را شامل می‌شود.
- **اشتغال غیرمستقیم:** این نوع اشتغال که بیشتر با فعالیت‌های تولیدی مرتبط است همزمان با سرمایه‌گذاری در گردشگری فراهم می‌آید. فعالیت در احداث هتل‌ها و یا آماده‌سازی منازل و یا اتاق‌های منازل و کلیه فعالیت‌های قبل از آن، تولید وسایل حمل و نقل (تا جایی که سهم گردشگری را شامل می‌شود) و نیز سهم گردشگری در ایجاد تأسیسات زیربنایی در زمره این نوع اشتغال است.

مهم‌ترین ویژگی‌های اشتغال در بخش گردشگری:

الف: کاربر بودن نسبی صنعت گردشگری

گردشگری یک صنعت کاربر است. از آنجا که بسیاری از خدمات گردشگری را نمی‌توان با استفاده از فناوری ارائه نمود، اشتغال نیروی انسانی در این صنعت فراوان است. دلیل اصلی پیدایش این پدیده نیز، اهمیت خدمات مشخصی نظیر صنایع دستی است. در مقابل باید توجه کرد که فعالیت‌های حمل و نقل، تورگردانی و ساختن هتل‌هایی با تجهیزات رفاهی وسیع، سرمایه بر

هستند. در حالی که استفاده از امکانات موجود روستایی مانند اتاق‌های منازل و یا وجود فعالیت‌های کارآفرینی کوچک در بسیاری از حوزه‌های گردشگری، چون صنایع دستی روستایی، سبب اشتغال‌زایی مناسب در این صنعت می‌شود و زمینه ایجاد شغل‌های جدید و همچنین مشاغل فصلی مانند تهیه و فروش سوغات به گردشگران را فراهم می‌کند. این گونه فعالیت‌ها سرمایه اندکی می‌خواهند و با ایجاد مشاغل دائم و نیمه وقت از نرخ بیکاری می‌کاهند.

ب: مشاغل با دستمزد پایین

بخش گردشگری درآمد یکسانی را ایجاد نمی‌کند. در بیشتر کشورها به دلایل زیر، سطح دستمزدها در این بخش نسبت به سایر بخش‌ها پایین‌تر است:

- بسیاری از مشاغل گردشگری ساده هستند.
- اغلب کارکنان این صنعت دائمی نیستند و نرخ ورود و خروج آنها بالاست.
- تشکیلات اتحادیه‌ها و چانه‌زنی جمعی برای درخواست افزایش دستمزدها اغلب ضعیف است.
- در مناطقی که فعالیتی به جز گردشگری وجود ندارد یا محدود است، امکان انتخاب مشاغل دیگر محدود است.
- در کشورهای توسعه‌نیافته که به تازگی گردشگری در آنها گسترش یافته، سطح دستمزدها اغلب بسیار پایین است. زیرا نیروی کار فراوان است و در عین حال کارفرمایان نیز ممکن است مدعی شوند که باید وجوهی را صرف آموزش حرفه‌ای افراد نمایند تا برای ارائه خدمات گردشگری آماده شوند؛ به همین دلیل، دستمزد پایینی به آنها می‌دهند. در برخی از مشاغل گردشگری که در آن افراد از تخصص‌های قابل مبادله در سطح بین‌المللی برخوردار هستند، به دلیل محدودیت عرضه، دستمزدها می‌تواند بالا باشد. اما به طور کلی اکثر دستمزدهای افراد شاغل در این صنعت پایین است.

ج: اشتغال نیمه‌وقت و یا موقت

شمار شاغلان در این صنعت و میزان ساعات کار قابل انتظار از آن‌ها متفاوت است. اما تقریباً در همه کشورها تعداد زیادی در این صنعت به طور موقتی و نیمه وقت مشغول به کار هستند. کارفرمایان بخش‌هایی از صنعت گردشگری که ظرفیت ثابتی دارند، با استفاده از شاغلان نیمه وقت و موقت می‌توانند هزینه ثابت نیروی کار را به هزینه متغیر تبدیل کنند و در کل، سطح هزینه‌های خود را تا حد ممکن پایین بیاورند. ماهیت بسیاری از فعالیت‌های مسافرتی و گردشگری، شاغلانی را می‌طلبد که به طور شبانه‌روزی یا دست کم بیش از ساعات کار معمول، کار کنند. این امر به معنای چند نوبت کاری یا کار نیمه وقت اضافی است.

د: فصلی‌بودن مشاغل گردشگری

فصلی‌بودن گردشگری به این معناست که در بسیاری از مقصدها دست کم دو بازار کار وجود دارد که یکی برای شاغلان دائمی این صنعت و دیگری برای شاغلان گردشگری در فصل‌های شلوغ است. اشتغال فصلی همچون اشتغال موقت، شاغلان حاشیه‌ای را جذب می‌کند و اگر میزان تقاضا بالا باشد، ممکن است دستمزدها افزایش یابد. پدیده فصلی بودن اشتغال در صنعت گردشگری، علاوه بر تأثیر بر مشاغل مستقیم گردشگری، در مشاغل غیرمستقیمی مرتبط با صنعت گردشگری نیز تأثیرگذار است. این امر اغلب به مهاجرت موقت و گسترده نیروی کار می‌انجامد.

ه: ایجاد اشتغال برای زنان و جوانان

با بررسی حرفه‌های مربوط به صنعت گردشگری می‌توان نتیجه گرفت که غالب کارکنانی که در تدارکات، مهمانداری و در شغل‌هایی مثل پیش‌خدمت، گارسون، مراقبت از کودک، نظافتچی، کمک خانه دار، رختشویی و نظایر آن فعالیت می‌کنند، زن

هستند¹⁷. بنابراین، صنعت گردشگری فرصت‌های شغلی بسیاری برای زنان و جوانان به ویژه در مناطق روستایی ایجاد می‌کند. تا جایی که به نظر می‌رسد در مناطق روستایی نسبت به مناطق شهری، زنان سهم بیشتری از مشاغل وابسته به گردشگری دارند و نیز توسعه گردشگری باعث افزایش فرصت‌های شغلی و پایگاه اجتماعی زنان و جوانان شده و با ایجاد فرصت‌های استقلال و خودکفایی، آنان را در کسب موفقیت‌ها و جایگاه مدیریتی و رهبری یاری می‌رساند و بدین وسیله آن‌ها انگیزه بیشتری برای ماندن در روستاها پیدا می‌کنند. بنابراین در یک جمع‌بندی کلی می‌توان گفت یکی از راه‌های امن توسعه اقتصادی پایدار و ایجاد اشتغال در تمامی کشورها و به ویژه کشورهای در حال توسعه رشد و توسعه صنعت گردشگری است که می‌توان از این طریق معضل بیکاری در این کشورها را تا حدودی بهبود بخشید. البته اثرات افزایش اشتغال در بخش گردشگری کشورهای در حال توسعه مساعدتر از کشورهای صنعتی است؛ زیرا در کشورهای در حال توسعه، زمینه و امکانات رشد صنعتی محدود است.

برنامه اجرایی:

مشکلات گردشگری در ایران و به ویژه در مناطق روستایی را می‌توان به این شرح خلاصه کرد:

- فقدان مهارت‌های مدیریتی
- بازاریابی
- زیرساخت‌ها و جاده‌های نامناسب
- اطلاعات محدود میزبانان از خواسته‌های گردشگران
- توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال
- نامناسب بودن تجهیزات و تاسیسات تفریحی و بازگشت ضعیف سرمایه

¹⁷ http://karyabi.mcls.gov.ir/icm_content/media/image/2015/09/72413_orig.pdf

پیشنهاد می‌شود که شوراها برای توسعه گردشگری در منطقه خود راهکارهای زیر را به کار گیرند:

- پیگیری برای ایجاد زیرساخت‌های شهر و روستا و جاده‌های مناسب از محل اعتبارات شهرداری یا دهداری و یا مذاکره برای استفاده از اعتبارات وزارت‌خانه‌های ذیربط
- تشکیل دفتری برای جذب و راهنمایی گردشگر در منطقه
- ایجاد تأسیساتی مانند رستوران با غذاهای محلی و یا محلی برای نمایش مراسم و سنت‌های محلی مثل رقص‌ها و کشتی‌ها و چوب بازی‌ها و امثالهم در چارچوب امکانات شهرداری‌های و دهداری‌ها و یا صدور مجوزهای لازم برای تشویق بخش خصوصی جهت مشارکت و سرمایه‌گذاری
- ایجاد تأسیسات تفریحی مانند انواع پارک‌های آبی و کویری و کوهستانی با توجه به شرایط منطقه، محل‌هایی برای کمپینگ و غیره
- صدور مجوزهای لازم برای ایجاد تأسیسات اقامتی، مانند هتل، استراحت‌گاه و غیره
- تشویق و آموزش مردم منطقه برای توسعه و آماده‌سازی خانه‌های خود برای اجاره‌دادن به گردشگران و پذیرایی از آن‌ها با غذاها و امکانات خانگی
- تبلیغ و شناساندن جاذبه‌های گردشگری شهر و یا روستای خود به گردشگران با استفاده از بروشورهای تبلیغاتی، سایت اینترنتی، کانال تلگرامی و غیره.
- تجهیز فضاهای گردشگری و استفاده از امکانات موجود شهرداری و یا دهداری برای رفاه گردشگران (مانند تجهیز پارک‌ها به تأسیسات بهداشتی و یا امکانات استحمام و سرویس‌های بهداشتی در محل‌های کمپینگ و غیره)
- نصب تابلوهای راهنما، علائم و غیره برای هدایت گردشگران برای دیدن جاذبه‌های طبیعی و یا آثار تاریخی منطقه
- مشارکت دادن اهالی در توسعه گردشگری به شیوه ماریچی (یعنی ابتدا سهم‌کردن آن‌ها در منافع و بعداً سهم‌کردن آن‌ها در تصمیم‌گیری)
- کمک به تربیت نیروی ماهر در زمینه گردشگری با هماهنگی ارگان‌های ذیربط مثل سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری
- آموزش مردم منطقه در زمینه بهره‌وری از صنعت گردشگری و پذیرایی از گردشگران
- ایجاد بازارهای محلی برای فروش تولیدات بومی به گردشگران
- ایجاد جاذبه‌های جدید گردشگری در کنار جاذبه‌های موجود

- احیای مراسم آیینی و سنتی منطقه خود و تبدیل آن به جاذبه گردشگری (مراسمی مانند قالی شویی ارده‌ها کاشان و کومسای هوران سنندج)
- اختصاص مکانی برای موزه مردم‌شناسی (ترجیحا یکی از خانه‌های قدیمی)
- کمک به ایجاد تورهای گردشگری و تربیت راهنمایان محلی با همکاری سازمان‌های ذیربط دولتی و آژانس‌های بخش خصوصی
- حفاظت از محیط زیست و جلوگیری از تخریب آن توسط میزبانان و گردشگران
- ممانعت از تغییر کاربری اراضی زراعی و جلوگیری از رشد بی رویه ساخت و سازها و تخریب باغات و مناظر طبیعی
- ایجاد پارکینگ برای اتوبوس‌ها و خودروهای شخصی گردشگران
- جذب سرمایه و اعتبارات عمرانی و هدایت سرمایه خصوصی و نیز سرمایه‌گذاری مدیریت شهری برای ایجاد امکانات رفاهی برای گردشگران که نهایتا به افزایش ضریب ماندگاری بیانجامد.

18 اشتغال خانگی

جلب حمایت و همکاری شوراهای شهر و روستاها با مسئولان ذیربط برای توسعه اشتغال خانگی

امروزه کسب و کارهای خانگی به عنوان راهکاری مهم برای ایجاد اشتغال و درآمد در سراسر جهان محسوب می‌گردند.¹⁹ قابلیت انجام این نوع کسب و کار در «منزل» سبب ایجاد مزایای بسیاری برای شاغلین آنها می‌شود، که از جمله می‌توان به ایجاد توازن بین مسئولیت خانوادگی زنان و اشتغال آنان، حذف هزینه‌های مربوط به خرید، رهن و اجاره کارگاه و ایاب و ذهاب، استفاده از نیروی کار سایر اعضای خانواده و ایجاد زمینه‌های کار خانوادگی، امکان انتقال تجارب از طریق آموزش غیررسمی به شیوه استاد-شاگردی بین اعضاء خانواده و... اشاره نمود.

¹⁸ Self employment

¹⁹ <http://www.mashaghelkhanegi.ir/>

باید توجه داشت که در سالیان اخیر به دلیل تحولات عظیم در بخش فناوری اطلاعات در جهان و ایجاد مشاغل جدید، امکان اشتغال خانگی برای بسیاری از افراد در زمینه‌های فن‌آوری نیز فراهم گردیده است. این مشاغل که روزانه در سراسر جهان تعداد آنها رو به فزونی و تنوع است این امکان را فراهم می‌آورد تا افراد بتوانند در محیط خانه با استفاده از رایانه و وسایل جانبی مورد نیاز، به انجام کسب و کارهای گوناگون در این حوزه بپردازند.²⁰

اشتغال‌زایی خانگی بسیار کم‌هزینه است. شوراها می‌توانند زیرساخت‌های اشتغال‌زایی در هر منطقه را شناسایی کرده و امکان پرداخت وام‌های کم‌بهره را با کمک‌گرفتن از سازمان‌های مسئول و نیز زمینه آموزش روش‌های مدرن تولید را فراهم کنند. وزارت خانه‌های ذیربط در ایران بیش از دویست شغل را که عمدتاً مشاغل خانگی هستند شناسایی کرده‌اند.²¹

در لیست مشاغل خانگی مجاز و قابل انجام در منازل، ۱۲۰ رشته صنایع دستی وجود دارد. بخش تولیدی شامل کشاورزی دامپروری و شیلات است که این زمینه شامل ۱۱ رشته است. همچنین در خدمات کشاورزی، دامپروری و شیلات نیز ۱۸ رشته شناسایی شد و فعالیت‌های تولیدی نیز در صنعت ۴۱ رشته را به خود اختصاص داد. کسب و کارهای با گرایش فناوری اطلاعات نیز ۱۷ رشته و خدمات هم ۷ رشته، شغل خانگی را ارائه کرده است.²²

- صنایع دستی شاخه (نساجی سنتی): توربافی، شال بافی، زیربافی، موج بافی، ترمه بافی، مخمل بافی، سجاده بافی، دارایی بافی (ایکات)، شمد بافی، تکه دوزی، شبکه دوزی، ابریشم دوزی، آجیده دوزی (لایه دوزی)، جاجیم بافی، چادرشب بافی، ماشه بافی، عبا بافی
- بافته‌های داری و زیراندازها: قالیبافی (چننه)، گلیم بافی (ورنی بافی - گبه بافی - مسند)، زیلوبافی، فدمالی، خورجین بافی، پلاس بافی، اجاق قراقی

²⁰ طرح ساماندهی مشاغل خانگی

²¹ http://zanjan.mcls.gov.ir/icm_content/media/law/636012382816156367.pdf

²² Ibid

- پوشاک سنتی: گیوه‌بافی، چاروق‌دوزی، چموش‌دوزی، پوستین‌دوزی، طراحی و دوخت لباس محلی، گیوه‌دوزی، قلاب‌بافی، میل‌بافی (کاموا بافی - بافتنی سنتی)، کلان نمدی، عروسک‌بافی
- چاپ‌های سنتی: چاپ کلافه یا باتیک (نقاشی روی پارچه)، چاپ قلمکار، چاپ سیلک
- صنایع دستی چرمی: معرق چرم، نقاشی روی چرم، نقش‌اندازی ضربی روی چرم (حکاکی چرم)، سراجی سنتی (ساخت کمر بند و کیف و...)، طراحی به صورت داغ روی چرم (سوخت روی چرم)
- صنایع دستی فلزی: قلمزنی، مشبک‌سازی فلزی، حکاکی روی فلز، میله‌سازی، گرگوربافی، زیورآلات سنتی (جواهر سازی)، صنایع دستی مسی (تابلو - وسایل تزئینی)
- صنایع دستی چوبی و حصیری: معرق‌کاری، حصیربافی، بامبوبافی، منبت ریز (آبادیه و گلپایگان)، ترکه‌بافی (ارغوان‌بافی - مرواربافی - چم‌بافی - کپوبافی)، خراطی (ساخت ظروف چوبی - تسبیح‌سازی)، نقاشی روی چوب، مرواربافی، مشبک چوب، خاتم‌کاری، سوخت روی چوب، چغ‌بافی، ساخت سازه‌های سنتی (ساخت سازه‌های بادی - ساخت سازه‌های کوبه‌ای - پیکر تراشی چوبی (مجسمه سازی))
- سفال و سرامیک و کاشی سنتی: سفال و سرامیک، کاشی هفت رنگ، معرق‌کاشی، نقاشی روی سفال، مهرسازی
- صنایع دستی دریایی: نقاشی روی صدف (صدف‌سازی - تراشی صدف)
- صنایع دستی مستطرفه: مینیاتورسازی (نگارگری ایرانی)، نقاشی، تشعیر، تذهیب، طراحی، جلدسازی، صحافی سنتی
- آبگینه: نقاشی روی شیشه، ویترای
- پیشه‌های سنتی وابسته به صنایع دستی: نخ‌ریسی سنتی، رنگرزی گیاهی
- صنایع دستی سنگی: تراش سنگ‌های قیمتی و نیمه قیمتی (گوهرتراشی)
- رودوزی‌های سنتی: تسمه‌دوزی، نقده‌دوزی، بخارادوزی، دهیک‌دوزی (برجسته‌دوزی)، پیله‌دوزی، قیطان‌دوزی (فتیله‌دوزی - مغزی‌دوزی - یراق‌دوزی)، ستاره‌دوزی، چشم‌دوزی، مرواریددوزی، خوس‌دوزی، خامه‌دوزی، چهل‌تکه‌دوزی، سکه‌دوزی (اشرفی‌دوزی)، گلدوزی، گلابتون‌دوزی، پته‌دوزی، آیینه‌دوزی، بلیش‌دوزی، تفرشی‌دوزی، پریواردوزی، قلاب‌دوزی،

کتیبه‌دوزی، کردی‌دوزی، کم‌دوزی (کمان‌دوزی - کمه‌دوزی)، مرصع‌دوزی (سنگ‌دوزی)، سوزن‌دوزی (بلوچی - اصفهان-ترکمن)، صدف‌دوزی، مخمل‌دوزی، شمسه‌دوزی، سرافی‌دوزی، شرا به‌دوزی، نواردوزی، نقش‌دوزی، ممقان‌دوزی، منجوق‌دوزی، پولک‌دوزی

● **تولیدی:** شامل کشاورزی، دامپروری، شیلات

● **فعالیت‌های پرورش طیور و حشرات:** پرورش‌دهنده اردک گوشتی، پرورش‌دهنده بوقلمون گوشتی، پرورش‌دهنده کرم ابریشم، پرورش‌دهنده غاز، پرورش‌دهنده کبک، پرورش‌دهنده برخی سوسک‌ها و مورچه‌ها (جهت خوراک دام و طیور و یا صادرات)، پرورش‌دهنده پرندگان زینتی و حیوانات (کبوتر و قناری)، پرورش‌دهنده پرندگان خوراکی وحشی، پرورش‌دهنده بلدرچین، جوجه‌کشی

● **فعالیت شیلات:** تولید ماهیان زینتی و آکواریومی

● **خدمات کشاورزی:** بسته‌بندی انواع مواد غذایی از محصولات کشاورزی (سنتی - صنعتی) و گیاهان دارویی، بسته‌بندی و درجه‌بندی محصولات زراعی، تهیه و بسته‌بندی سبزیجات فرآوری‌شده (خشک - پودر - سرخ‌کرده - پاک‌کرده و خردکرده)، تهیه و بسته‌بندی بذر محصولات جالیزی، بلغورسازی، فرآوری محصول زعفران (خشک‌کردن و بسته‌بندی)، فرآوری و بسته‌بندی زرشک، خشک‌کردن و بسته‌بندی میوه‌جات، بسته‌بندی و پاک‌کردن انواع دانه‌های روغنی

● **خدمات دامپروری:** خدمات جمع‌آوری شیر، تولید ژل رویال از زنبورعسل، تهیه فرآورده‌های لبنی مانند (کشک - پنیر-دوغ)، فرآوری و بسته‌بندی عسل

● **سایر (بخش‌های کشاورزی - دامپروری - شیلات):** تولید و بسته‌بندی کودهای ارگانیک، تهیه انواع کودهای فسیلی، تهیه و بسته‌بندی تخم انواع گل‌ها، تاکسی‌درمی پرندگان، حیوانات و آبزیان، بسته‌بندی تخم مرغ بومی

● **فعالیت‌های تولیدی (صنعت):** صنایع نساجی، پوشاک و سراجی (مشروط به عدم استفاده از چرخ صنعتی). طراحی و دوخت لباس، خیاطی لباس عروس، شلواردوز، راسته‌دوز، نازک‌دوز مردانه، ضخیم‌دوز مردانه، نازک‌دوز زنانه، بچه‌گانه‌دوز، پیراهن‌دوز مردانه و شومیزه زنانه، بافندگی، ملحفه‌دوزی، پرده‌دوزی، تولید رومیزی، بافت‌های ترکیبی

- **صنایع غذایی:** تولید و بسته‌بندی ترش‌جات و شور، ماست‌بند، تولید گلاب و عرقیات گیاهی، تولید و بسته‌بندی آب‌لیمو، آب‌غوره، سرکه، نارنج، نبات‌پزی، شیرینی‌پزی سنتی، پخت انواع نان، تهیه شکلات، تهیه لواشک، تهیه مرباجات، تهیه ماهی‌فرآوری‌شده (دودی - شور)، تولید انواع رب، تولید رشته آش
- **سایر: (بخش صنعت):** مونتاژ آسباب‌بازی و لوازم پرورش فکری کودکان، مکرومه‌بافی، کیف‌سازی، کوبلندوزی، عروسک‌دوزی، ساخت جعبه‌های فانتزی، طناب‌بافی، گل‌سازی، ساخت میوه‌های خمیر چینی، مهرسازی، قاب‌سازی، توپ‌دوزی پارچه‌ای، توپ‌دوزی چرمی، تابلوساز تزئینی
- **کسب و کارهای با گرایش فناوری اطلاعات: (تهیه برنامه نرم‌افزاری):** آموزش‌های مجازی، برنامه‌نویس، خدمات ترجمه، تایپ، حروف چینی و صفحه‌بندی کتاب و مجلات، طراح شبکه‌های ارتباطی، تجارت الکترونیک در بخش کشاورزی طراح مولتی‌مدیا (تولیدکننده چند رسانه‌ای)، ساخت و نقاشی‌های متحرک (انیمیشن)، طراح صفحات وب، طراح لباس و کفش طراح داخلی ساختمان و دکوراسیون خدمات حسابداری، گرافیسیت (طراح بانر)، آموزش و تدریس از طریق اینترنت (آموزش از راه دور طراح سازه‌های ساختمانی نقاشی و مصور سازی کتاب کودک، طراحی کتب تصویری برای رنگ‌آمیزی کودکان، مشاوره اینترنتی، تلفنی، SMS، MMS با موضوعات (تغذیه - روانشناسی - پرستاری - پزشکی - بهداشت - تنظیم خانواده - ترک اعتیاد - تداخل دارویی - مراقبت‌های بیماری، تهیه نرم افزارهای کامپیوتری، طراحی و تهیه مجلات و روزنامه‌های دیجیتال، تبلیغ کالا و خدمات به صورت مجازی و فروش آن، جمع‌آوری اطلاعات در زمینه‌های مختلف و مورد تقاضا، فروش کتاب و تولیدات فرهنگی دست دوم
- **فعالیت‌های فرهنگی هنری:** خطاطی، ویراستاری، نویسندگی (داستان - شعر - فیلمنامه - نمایشنامه آموزشی و...)، برجسته‌نویسی با خمیر و رنگ، تصویرگری کتاب کودک
- **صنایع فرش:** طراحی سنتی قالی، رنگ‌آمیزی نقشه فرش

لیست جامع بالا نشان می‌دهد که امکان ایجاد مشاغل خانگی زیادی در کشور ما وجود دارد. اشتغال خانگی سرمایه‌اندکی لازم دارد، هزینه تولید پایین است و نه تنها ارزبری کمی دارد بلکه امکان صادرات هم دارد. دولت تسهیلاتی برای توسعه مشاغل خانگی در نظر گرفته است، اما کار سازنده در این زمینه را می‌توانند شوراهای انجام دهند. شوراهای حمایت و توسعه اشتغال خانگی باید موارد زیر را به اجرا بگذارند:

- شناسایی مزیت‌های نسبی شهر و یا روستای خود و تمرکز بر توسعه اشتغال خانگی حول آن مزیت‌ها
 - ایجاد بانک اطلاعاتی از مشاغل موجود در منطقه
 - شناسایی موانع، محدودیت‌ها و فرصت‌های اشتغال خانگی در منطقه خود و تلاش برای رفع آن‌ها
 - جذب اعتبارات دولتی برای توسعه مشاغل خانگی
 - تخصیص اعتبار برای توسعه مشاغل خانگی (از محل اعتبارات شهرداری و یا دهیاری)
 - تسهیل مجوزهای مشاغل خانگی
 - شناسایی سرمایه‌گذاران و تشویق آنها
 - ایجاد صندوق وام‌های کوچک و مدیریت آن برای دادن اعتبار به دارندگان مشاغل خانگی
 - کمک برای بازاریابی تولیدات با استفاده از بروشور، سایت‌های اینترنتی و غیره
 - تشویق و کمک برای ایجاد تعاونی‌ها، بخصوص در روستاها
 - توسعه فناوری اطلاعات برای دارندگان مشاغل خانگی
 - کمک به ایجاد بازارچه‌های دائم برای عرضه و فروش محصولات خانگی
 - تخصیص مکان برای بازارهای محلی (جمعه‌بازار، شنبه‌بازار و غیره)
- و سرانجام شوراهای باید بر موانع بوروکراتیک دولتی برای تخصیص اعتبار و اخذ مجوز برای دارندگان مشاغل خانگی فائق آمده و شرایط را برای توسعه هرچه بیشتر اشتغال خانگی فراهم کنند.

کشت گلخانه‌ای²³

جلب حمایت و همکاری شورای شهرها و روستاها با سازمان‌های ذیربط برای توسعه کشت گلخانه‌ای به منظور اشتغال‌زایی برای ساکنین شهرها و روستاها و به خصوص برای زنان .

برای ایجاد اشتغال در شهرهای کوچک و روستاها باید در کنار مشاغل سنتی، به روش‌های جدید و مدرن تولید نیز توجه شود. با توجه به این که کشاورزی شغل عمده روستاییان در کشور ماست و هم اکنون بحران بی‌آبی و خشک‌سالی در کشور حاکم است و در آینده نیز این وضعیت وخیم‌تر خواهد شد، باید به سمت روش‌های جدید کشاورزی پیش رفت که تولید را بالا برده و مصرف آب را به حداقل برساند. یکی از این روش‌ها کشت گلخانه‌ای است که زنان نیز می‌توانند نقش مهمی در پروسه تولید از کشت تا برداشت را عهده دار شوند. باید توجه داشت که در کشاورزی سنتی نیز بخش عمده‌ای از آن به عهده زنان است.

کشت گلخانه‌ای چیست؟

سابقه احداث گلخانه برای کشت محصولات خارج فصل و گیاهان زینتی به قرن ۱۷ و به اروپا برمی‌گردد²⁴، ولی در نیم قرن اخیر برای استفاده بهینه از آب و خاک و اشتغال‌زایی گسترش فراوانی یافته است. گلخانه فضای محدودی است که در آن کلیه عوامل طبیعی قابل کنترل بوده و برای کشت‌های متراکم و تولید محصولات خارج فصل و یا خارج از محیط طبیعی گیاه احداث می‌گردد. کشت گلخانه‌ای دارای مزایای فراوانی است که از آن جمله می‌توان به کشت خارج از فصل، کنترل عوامل محیطی، امکان کشت هر محصول در هر منطقه و با هرگونه آب و هوا، کنترل آفات و بیماری‌ها، مصرف کم آب، راندمان بالای تولید، کیفیت بهتر محصول و قیمت بالای فروش اشاره کرد. به دلیل همین مزایا است که کشت گلخانه‌ای در سال‌های اخیر به عنوان یکی از

²³ Farming

²⁴ <http://www.watersku.blogfa.com/post-20.aspx>

شاخص‌ترین رشته‌های کشاورزی درآمدی است. گلخانه، فضایی محصور با پوشش شیشه‌ای است که برای پرورش و کشت گیاهان در دما، رطوبت و تهویه کنترل شده به کار می‌رود. با توجه به رشد جمعیت دنیا و بهره‌وری بالای این روش به نظر می‌رسد که تولید مواد غذایی با استفاده از این روش در همه کشورها رو به تزاید است. علاوه بر بهره‌وری بالا در روش تولید گلخانه‌ای، گستردگی محصولات تولیدی با استفاده از این روش نیز از جمله مزایای کشت گلخانه‌ای است. در ایران با توجه به بحران کمبود آب، این روش باید ترویج داده شده و گسترش یابد.

برآورد سرمایه لازم برای گلخانه:

گلخانه‌ها انواع متفاوتی دارند که هرکدام آنها مناسب محصول به خصوصی است و قیمت آنها فرق می‌کند:

۱. گلخانه چوبی

گلخانه‌های چوبی از چوب و با پوشش پلاستیکی ساخته می‌شوند. ارتفاع این سازه‌ها ۲ تا ۳ متر بوده و سیستم گرمایش مناسبی ندارند. این گلخانه‌ها به دلیل ارتفاع پایین برای کشت صیفی‌جات مانند خیار و گوجه‌فرنگی مناسب نیستند، امتیاز آنها قیمت احداث پایین آنهاست، ولی میزان تولید آنها در واحد سطح کمتر است و به همین دلیل کم‌کم جایشان را به گلخانه‌های مدرن و فلزی می‌دهند. هزینه احداث گلخانه چوبی به طور متوسط متر مربعی ده هزار تومان است.

۲. گلخانه‌های مدرن

این گلخانه‌ها دارای سازه‌های فلزی است، ارتفاع آنها ۴ تا ۵ متر بوده و میزان تولید آنها در واحد سطح بسیار بیشتر از گلخانه‌های چوبی است و مناسب برای کشت انواع محصولات است. هزینه اسکلت فلزی و پوشش گلخانه‌ای که بتواند در نقاط مختلف کشور پاسخ‌گوی حداقل نیازها برای تولید باشد به طور متوسط متر مربعی چهل هزار تومان است (این قیمت شامل قیمت

زمین که در نقاط مختلف کشور متفاوت است و تجهیزات مربوط به آب و برق نمی‌شود). هزینه تجهیز گلخانه با سیستم‌های حرارتی و برودتی و کنترل نور به طور متوسط مترمربعی سی هزار تومان است. روش مدرن دیگری که در بسیاری از کشورها مورد استفاده قرار می‌گیرد روش هیدروپونیک است. کشت هیدروپونیک کشت بدون خاک است و این روش مخصوصا در مناطقی که خاک آلوده دارند بسیار مناسب است. تراکم در این روش نیز بسیار بالا است، برای این که می‌توان در طبقات مختلف کشت کرد و به همین دلیل در این روش می‌توان برخی از محصولات را در مساحتی کوچک و در مدتی کوتاه پرورش داد. محصول تولیدی با استفاده از این روش در واحد سطح ۵۰ درصد و گاهی ۱۰۰ درصد بیشتر است. در طرح هیدروپونیک مصرف آب نسبت به روش‌های دیگر به مراتب کمتر است. طبیعی است که هزینه احداث گلخانه به روش هیدروپونیک بیشتر باشد (حدود مترمربعی ۳۵ هزار تومان به هزینه احداث گلخانه فلزی اضافه می‌شود). کشت هیدروپونیک مزایای زیادی دارد که از حوصله بحث ما خارج است.

محصولاتی که با استفاده از کشت گلخانه‌ای تولید می‌شوند: صیفی‌جات، انواع گل و انواع قارچ: (جدول زیر)

نوع محصول	تعداد دوره کشت در سال	عملکرد سالانه در ۱۰۰۰ متر مربع (تن)	اشتغال‌زایی در ۱۰۰۰ متر مربع - نفر	ملاحظات
خیار	۲	۲۵-۳۰ تن	۱-۱/۵	
گوجه‌فرنگی	۱	۱۵-۲۰ تن	۱-۱/۵	
فلفل	۱	۱۵-۲۰ تن	۱-۱/۵	
طالبی	۱	۱۷-۲۲ تن	۱-۱/۵	
توت‌فرنگی	گیاه دائمی ۴ ساله	۱۲-۸ تن	۱-۱/۵	
گل رز	گیاه دائمی ۶ ساله	۱۵۰-۱۸۰ هزار شاخه	۲-۳	
ژربرا	گیاه دائمی ۳ ساله	۱۸۰-۲۰۰ هزار شاخه	۲-۳	
آلسترومریا	گیاه دائمی ۶ ساله	۲۰۰-۲۲۰ هزار شاخه	۲-۳	

لیسیانتوس	یک ساله	۲۵۰-۲۰۰ هزارشاخه	۳-۲	
قارچ صدفی	۸-۱۰ دوره	۶۰ تن	۸	سالن‌های سه طبقه
قارچ دکمه‌ای	۴-۶ دوره	۱۰۰ تن	۳۰	سالن‌های پنج طبقه

• حداقل سطح اقتصادی یک گلخانه ۲۵۰۰ مترمربع است که نیاز به ۳۰۰۰ متر مربع زمین مناسب جهت احداث گلخانه دارد. (منبع جهاد کشاورزی استان اصفهان)

زعفران:

زعفران یکی از گران‌ترین گیاهان است که کشور ما از تولیدکنندگان اصلی آن است و بیش از ۸۰ درصد آن به خارج صادر می‌شود. یکی از روش‌هایی که می‌تواند جایگزین روش سنتی شود کشت گلخانه‌ای زعفران است. بارش گلخانه‌ای زعفران هر سال دو بار محصول می‌دهد و میزان مصرف آب ده برابر کمتر و محصول آن چندین برابر کشت سنتی است.

گیاهان دارویی:

تجارت بین‌المللی گیاهان دارویی در سال ۶۲ میلیارد دلار تخمین زده می‌شود اما ایران به رغم داشتن قدمت هفت هزارساله در طب سنتی و داشتن هزاران نوع گیاه دارویی امروز آن‌چنان که باید مانند دیگر کشورهای جهان نتوانسته از گنجینه غنی و ارزشمند خود بهره اقتصادی ببرد.

به گفته کارشناسان مربوطه حدود هفت هزار نوع گیاه دارویی در جهان شناخته شده که تقریباً تمام آن در ایران وجود دارد اما تاکنون فقط حدود دو هزار و ۵۰۰ نوع آن شناسایی شده است.

این درحالی است که سودآوری پرداختن به گیاهان دارویی در طب سنتی تا آن‌جا است که خود تولیدکنندگان و شاغلان در این حرفه اذعان می‌کنند که سودهای تولید گیاهان دارویی، نجومی است.²⁵ گیاهان دارویی در نگاه نخست شاید فقط کاربری دارویی داشته باشند، اما جالب است بدانید گیاهان دارویی دارای چهار کاربرد درمانی، بهداشتی، غذایی و صنعتی هستند. این کاربردهای فراوان و سودهای کلان کشت گیاهان دارویی موجب شده‌است تا بسیاری از کشورها تلاش کنند با روآوردن به این صنعت، اقتصاد خود را سامان دهند.

گیاهان دارویی چنانچه به صورت مدرن فرآوری شوند ارزش افزوده‌ای بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ برابر دارند.²⁶ از مهم‌ترین گیاهان دارویی صادراتی ایران به جز زعفران، می‌توان از زیره سبز، شیرین‌بیان رازیانه، آویشن، گشنیز، گل محمدی، روناس، حنا و ده‌ها قلم دیگر را نام برد.

کشت گلخانه‌ای گیاهان دارویی اکنون در ایران رواج یافته و با توجه به قیمت بالای آن و شرایط مناسب اقلیمی ایران می‌تواند اشتغال‌زایی زیادی را به وجود بیاورد.

انواع میوه‌های گران‌قیمت:

کشت گلخانه‌ای میوه‌های گران‌قیمت نیز بسیار سودآور است و هم اکنون در ایران گلخانه‌هایی معدودی برای کشت این میوه‌ها احداث شده است، ازجمله این میوه‌ها می‌توان به آناناس، توت‌فرنگی طلایی (فیسالیس)، موز و توت‌فرنگی اشاره کرد.

ازجمله مهم‌ترین وظیفه شوراهای اشتغال‌زایی و ایجاد زنجیره ارزش افزوده در طرح‌های اقتصادی است. کشت گلخانه‌ای ظرفیت اشتغال‌زایی برای ۵۰ نفر در هر هکتار را دارد. در شرایطی که کمبود آب، کشاورزی سنتی را با بحران مواجه کرده است، تنها راه علاج گسترش کشت گلخانه‌ای است. شوراهای باید بستر استفاده مردم از امکانات دولتی را فراهم کنند و به خصوص در روستاها و

²⁵ <http://www.irna.ir/fa/News/80701956/>

²⁶ Ibid

شهرهای کوچک که کشاورزان سنتی در مقابل نوآوری‌ها مقاومت می‌کنند، آن‌ها را نسبت به مزایای این روش توجیه کنند و امکان آموزش کشاورزان را فراهم کنند. کشت گلخانه‌ای منحصر به شهرهای کوچک و روستاها نیست، با توجه به کاهش قیمت حمل و نقل و ارزش افزوده آن در شهرهای بزرگ هم توجیه اقتصادی دارد.

www.yaldanetwork.com

www.facebook.com/yaldanetwork

www.aparat.com/yaldanetwork

telegram.me/yaldanetwork

© 2016 Yalda Network

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به شبکه یلدا است.